

VEILEDER FOR MASSHÅNTERINGSPLANER

Vedlegg C

Regelverk og veiledere knyttet
til massehåndtering

2025

Tittel: Vedlegg C

Type dokument: Vedlegg til veileder

Eier/virksomhet: Akershus fylkeskommune

Dato: 30.06.2025

Innhold

C1	Tiltaksområdet.....	3
C2	Ikke-forurensede masser	3
C3	Forurensede masser	5
	C3.1 Fremmedarter og biologisk mangfold	7
C4	Mellomlagring.....	7
	C4.1 Ikke-forurensede masser	7
	C4.2 Forurensede masser	7
C5	Referanser	9

Dette vedlegget tar for seg de viktigste punktene knyttet til regelverket rundt håndtering av masser.

C1 Tiltaksområdet

Når det skal graves i forurensset grunn, skal det utarbeides en tiltaksplan for det definerte tiltaksområdet. Planen sendes inn i byggesaksfasen av prosjektet. Områdeavgrensningen i tiltaksplanen kan ha konsekvenser for massehåndteringen. Tiltaksplanen er kun gyldig i tre år i henhold til forurensningsforskriften 2-9, og utarbeides derfor sjelden i planfasen.

Håndtering av forurensede masser krever tillatelse etter forurensningsloven. Innenfor tiltaksområdet er det ikke søknadspliktig å gjenbruke forurensede masser som tilfredsstiller akseptkriteriene, så lenge dette ikke medfører spredning av forurensning eller fremmede arter. Forurensede masser kan også mellomlagres innenfor tiltaksområdet på områder med tilsvarende eller høyere forurensningsgrad. Det kan derfor være en ulempe å dele opp et planområde i flere tiltaksområder.

Et tiltaksområde må være et geografisk sammenhengende område. Tiltaksområdets areal avgjør omfanget av miljøtekniske grunnundersøkelser (Miljødirektoratet, 2022).

C2 Ikke-forurensede masser

Massehåndtering bør følge ressurspyramiden for å sikre god ressursutnyttelse (figur C1). Dette kommer til uttrykk i forurensningsloven §2, og er nedfelt i EUs rammedirektiv for avfall. Ressurspyramiden er også en illustrasjon av prioriteringene i norsk og europeisk avfalls- og gjenvinningspolitikk (Sirk Norge, 2016).

Veiledning om forurensningslovens krav til mellomlagring og disponering av ikke-forurensede masser er gitt i Miljødirektoratets veileder **Disponering av jord og stein som ikke er forurensset**. Jord- og steinmasser som ikke er forurensset, kan uten søknad gjenbrukes på samme lokalitet hvor de er gravd opp. Dersom massene kan medføre annen skade eller ulempe, kreves normalt tillatelse etter forurensningsloven §11 som også vurderes mot vannforskriften og naturmangfoldloven.

Tas massene bort fra lokaliteten, anses de ifølge forurensningsloven som næringsavfall og må leveres til lovlig avfallsanlegg, eller de må gjennomgå gjenvinning slik at de enten opphører å være avfall eller kommer til nytte ved å erstatte materialer som ellers ville blitt brukt. Dersom jord- og steinmasser bearbeides til et nytt produkt, opphører de å være avfall; eksempelvis når masser sorteres i et sikteanlegg.

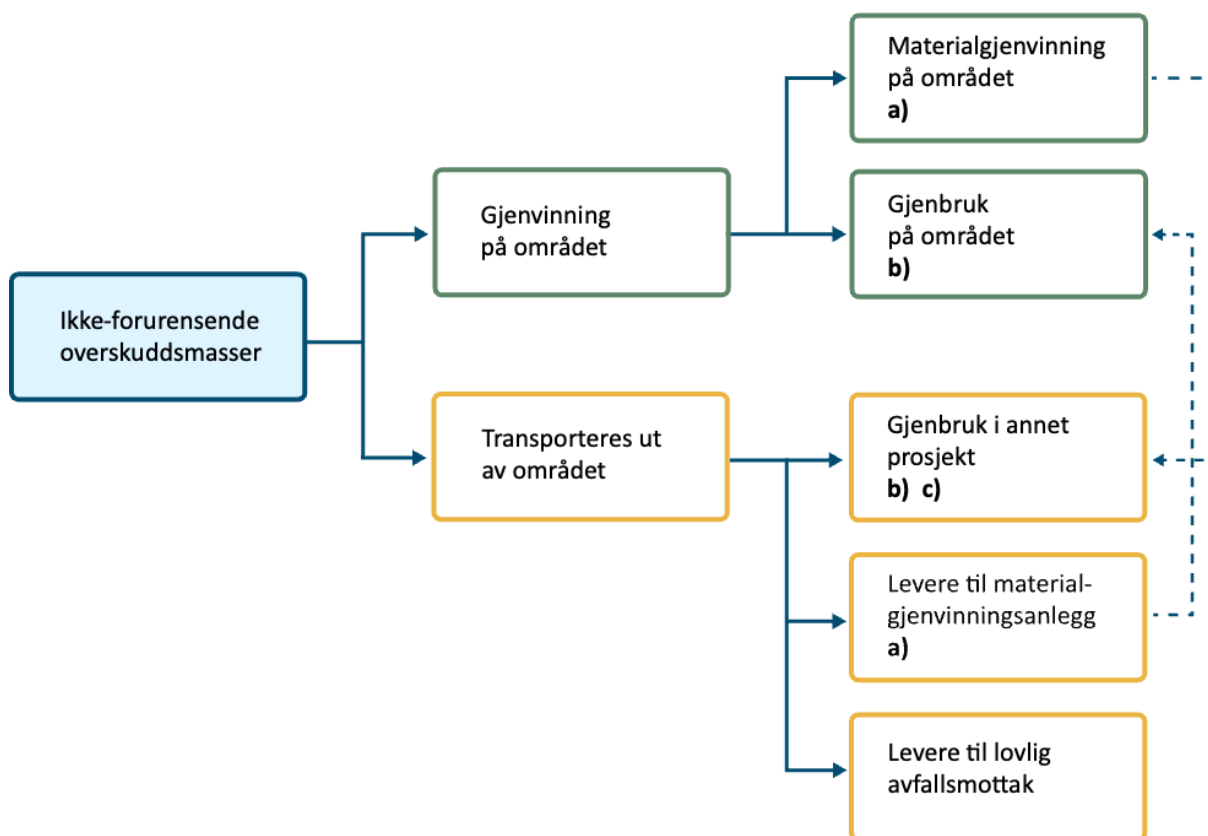
For at det skal være lovlig å bruke jord- og steinmasser fra et byggeprosjekt for å erstatte materialbruk i et annet tiltak, må disse forutsetningene være på plass:

1. tiltaket må være planlagt gjennomført uavhengig av tilgangen på overskuddsmasser

2. masseforbruket må stå i forhold til behovet, og
3. massene må være egnet til formålet.

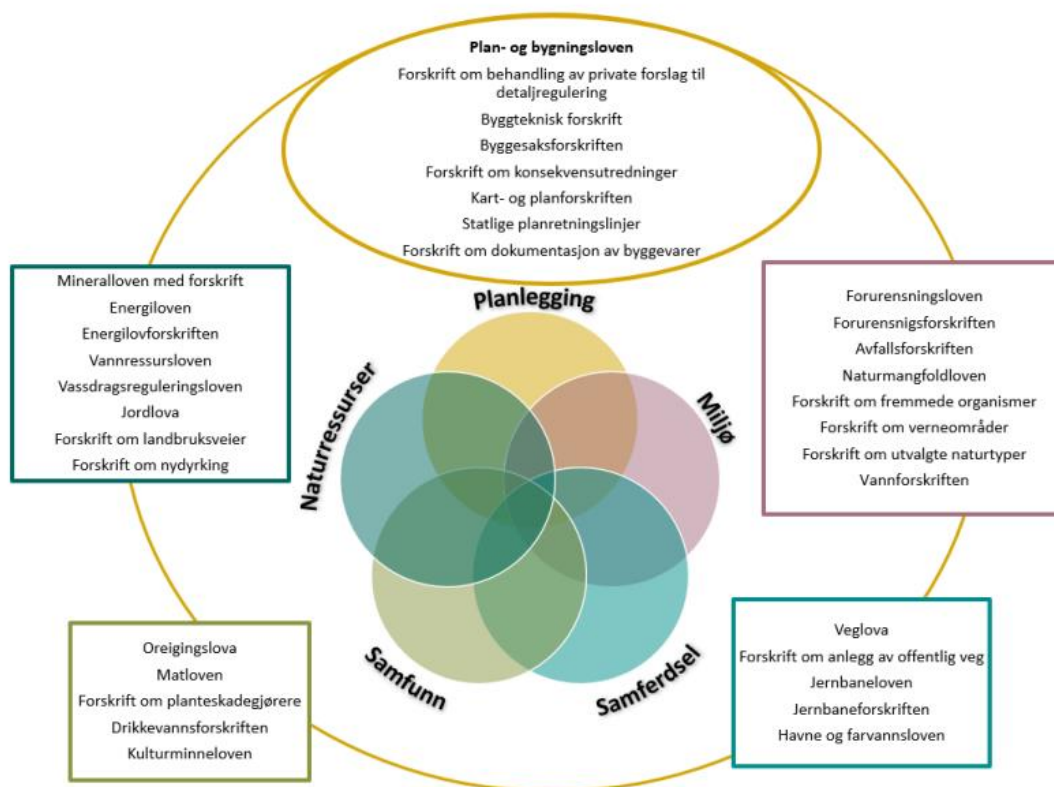
Ikke-forurensede masser

Naturlige mineralske masser med eller uten omdannet organisk materiale slik som leire, silt, sand, grus, pukk, matjord, myrjord og lignende. Konsentrasjonen av helse- og miljøfarlige stoffer i ikke-forurensede masser overskrider ikke normverdiene gitt i forurensningsforskriften kap. 2, med unntak av høye, naturlige bakgrunnsnivåer. Ikke-forurensede masser skal for øvrig ikke føre til annen nevneverdig skade eller ulempe.

Figur C1. Flytskjema for håndtering av ikke-forurensede masser. (a) Sikting, knusing, m.m. (b) Dersom disponeringen av massene kan føre til fare for forurensning, kan det være nødvendig med tillatelse etter forurensningsloven § 11. (c) Overskuddsmasser som ikke skal brukes på samme lokalitet som de er gravd opp, vil normalt være å anse som næringsavfall – med mindre det er sikkert at massene vil bli utnyttet som byggeråstoff eller fyllmasser i et annet prosjekt. Figur: NGI

For mer informasjon rundt regelverket for disponering av masser som ikke er forurenset, se Miljødirektoratets veileder [M-2074 Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset](#). Figur C2 er hentet herfra.

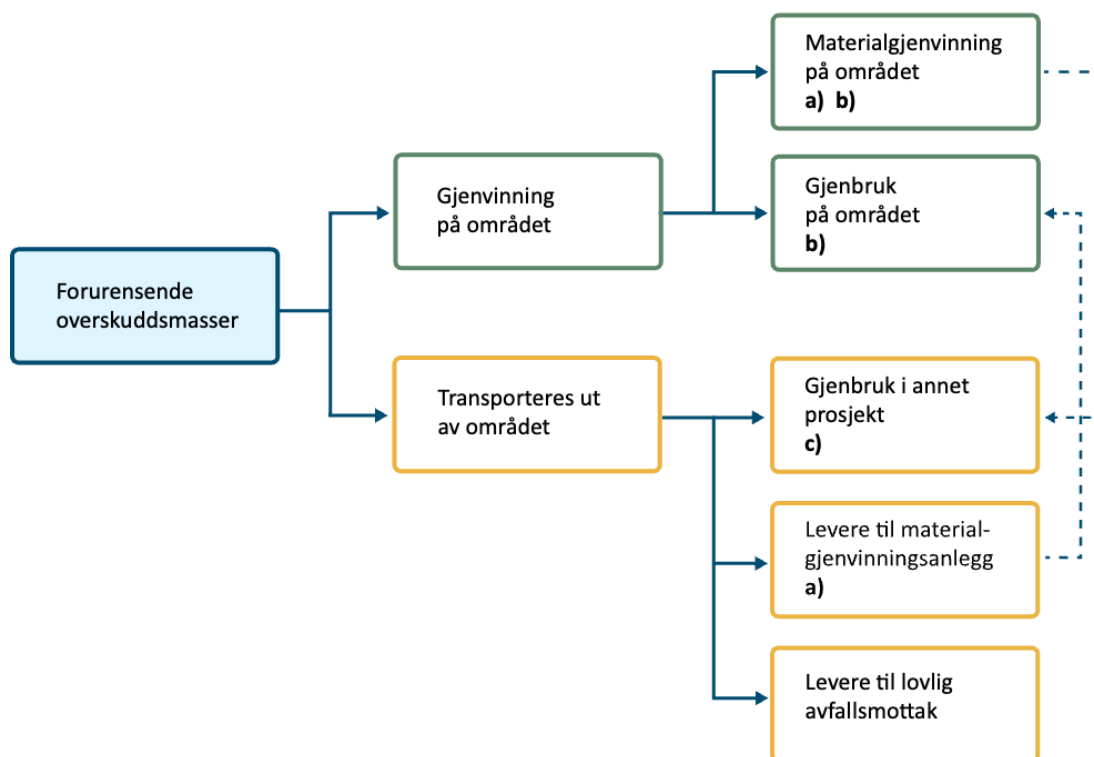
Figur C2. Illustrasjon som viser de mest sentrale lover og forskrifter som kommer til anvendelse ved massehåndtering. Fra Miljødirektoratets rapport [M-2074 Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset](#).

C3 Forurensede masser

Veiledning om forurensningslovens krav til håndtering og disponering av forurensede masser er gitt i Miljødirektoratets veileder [Forurenset grunn](#). I veilederen oppgis tilstandsklasser for forurenset grunn, som er basert på forenklete risikovurderinger av menneskers helse og er direkte knyttet til arealbruk på lokaliteten. Den lokale bakgrunnskonsentrasjonen legges som hovedregel til grunn i vurdering av om grunnen er forurenset, men som regel regnes forurensede masser som masser som overskrider normverdiene gitt i [forurensningsforskriften](#) (Lovdata, 2013).

Når de forurensede massene tilfredsstillers kravet til tilstandsklasse for lokaliteten med gitt arealbruk, kan de uten søknad gjenbrukes på deler av tiltaksområdet med lik eller høyere forurensningsgrad. Enkelte høyere tilstandsklasser kan aksepteres i dypere lag (>1 m) etter en risikovurdering som konkluderer med at det er akseptabelt. Dersom massene ikke tilfredsstillers kravet til tilstandsklasser, må de gjennomgå materialgjenvinning, leveres til godkjent mottak, eller det må utarbeides en risikovurdering.

Forurensede masser som fraktes ut av tiltaksområdet, håndteres som næringsavfall, og kan ikke gjenbrukes i et annet prosjekt. Dette følger av § 2-5 i forurensningsforskriften der det står at «forurenset masse som ikke disponeres på eiendommen, skal leveres til godkjent deponi eller behandlingsanlegg (...)». Man kan likevel søke Miljødirektoratet om dispensasjon fra denne paragrafen.

Figur C3. Flytskjema for håndtering av forurensede masser. (a) Sikting, vasking, knusing, mm. (b) Dersom de forurensede massene tilfredsstillers kravet til tilstandsklasse med gitt arealbruk, kan de gjenbrukes på lokaliteten uten søknad. Noen høyere tilstandsklasser kan aksepteres i dypere lag (>1 m) når en risikovurdering konkluderer med at det er akseptabelt. Dersom disponeringen av massene medfører annen fare for forurensning, kreves vanligvis tillatelse etter forurensningsloven § 11. (c) Overskuddsmasser som er forurenset i henhold til definisjonen for forurenset grunn i forurensningsforskriften kapittel 2, kan ikke gjenbrukes i andre byggeprosjekter. Dette følger av § 2-5 i forurensningsforskriften hvor det står at «forurenset masse som ikke disponeres på eiendommen, skal leveres til godkjent deponi eller behandlingsanlegg». Det er likevel mulig å søke Miljødirektoratet om dispensasjon fra denne paragrafen. Figur: NGI

Syredannende bergarter med forhøyet innhold av uran vurderes mot grenser for radioaktiv forurensning. I slike tilfeller skal Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) involveres. Nedre grense for hva som er radioaktivt avfall fastsettes i forskrift om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall fra 2010 (Lovdata, 2024 09 06)

C3.1 Fremmedarter og biologisk mangfold

Tiltak knyttet til biologisk mangfold bør detaljeres når massehåndteringsplanen konkretiseres i detaljprosjekteringsfasen.

Finnes det fremmede plantearter i området, kan dette begrense gjenbruken av toppmasser. Ifølge forskrift om fremmede organismer er det ulovlig å sette ut og omsette organismer nevnt i forskriftsvedlegg 1 (SWEKO, 2018). Fremmedarter er delt inn i ulike risikoklasser (Artsdatabanken) hvor noen arter i liten grad begrenser mulighet for gjenbruk, mens andre medfører strenge krav til tiltak.

Det må utføres en risikovurdering for å avgjøre om, og i hvilket omfang, det skal gjøres tiltak. Tiltak kan innebære å varmkompostere toppmasser før gjenbruk. Dette kan gjøres som et føre-var-tiltak for å hindre at fremmede plantearter spres innenfor tiltaksområdet, eller til andre områder når massene brukes i andre prosjekter. Det kan også legges til rette for mer gjenbruk av masser til landskapsarrondering så lenge man har riktig tykkelse på det øverste jord-/vekstlaget.

C4 Mellomlagring

C4.1 Ikke-forurensede masser

Mellomlagring av ikke-forurensede masser krever normalt ikke tillatelse etter forurensningsloven, når de ikke medfører nevneverdig skade eller ulempe. Tiltakshaver har ansvaret for at rene masser disponeres i tråd med gjeldende regelverk, som plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og vannforskriften. Utfylling i sjø krever som hovedregel tillatelse. Tiltakshaver er ansvarlig for å innhente tillatelsen.

C4.2 Forurensede masser

Mellomlagring av forurensede masser på tiltaksområdet krever ikke egen tillatelse, men forurensningsmyndighet kan stille krav til mellomlagring gjennom pålegg om/tillatelse til opprydningstiltak. I bygge- og gravesaker kan kommunen stille vilkår om mellomlagring i sin tilbagemelding/vurdering av tiltaksplanen. Mellomlagring utenfor lokaliteten krever som hovedregel egen tillatelse fra Statsforvalteren etter forurensningsloven § 11. For gjenbruk av forurensede masser utenfor tiltaksområdet må det søkes Miljødirektoratet om tillatelse.

Masser på mellomlager omfattes av avfallsforskriften når lagringstiden er mer enn ett år før massene går til sluttbehandling, eller mer enn tre år før gjenvinning eller behandling (Lovdata, Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften), 2023). Ved sirkulasjon av masser på mellomlageret omfattes massene ikke av deponiforskriften.

C5 Referanser

Artsdatabanken. (u.d.). Hentet fra

<https://artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023?TaxonRank=AssessedAtSameRank>

Lovdata. (2013). Vedlegg 1. Normverdier. Hentet fra Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften), Del 1. Forurensset grunn og sedimenter.

Lovdata. (2023). Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften).

Lovdata. (2024, 08 21). Forskrift om deponering av avfall. FOR-2002-03-21-375. Hentet fra Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2002-03-21-375>

Lovdata. (2024, 09 06). Forskrift om forurensningslovens anvendelse på radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall. Hentet fra Lovdata: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-11-01-1394#KAPITTEL_1

Lovdata. (2024, 08 21). lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven), LOV-1981-03-13-6. Hentet fra Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6?q=forurensningsloven>

SWECO. (2018). Veileder M-982. Håndtering av løsmasser med fremmede skadelige plantearter og forsvarlig ompostering av planteavfall med fremmede skadelige plantearter. Miljødirektoratet.